FRANKOFONİ

ISSN 1016-4537

Charles Baudelaire Dosyası (XXVI) / Dossier Charles Baudelaire (XXVI)

Çeviri Dosyası / Dossier Traduction

Çeşitli İncelemeler / Considérations Générales

Ortak Kitap No **34**

Şubat, Mart / Février, Mars 2019

ISSN 1016 - 4537

FRANKOFONİ

Fransız Dili ve Edebiyatı İnceleme ve Araştırmaları Ortak Kitabı
Revue d'études et recherches francophones

Sahibi
Directeur de la publication
Uluslararası Eğitim Öğretim Basın Yayın Matbaacılık
Turizm Tekstil Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.Adına
Serhat Kurbani TURAN

Kurucu
Fondateur
Tuğrul İNAL

Editör
Editeur
Tuğrul İNAL

Yardımcı Editör
Coéditrice
Damla ERKAY

Yazı Kurulu
Comité de rédaction
Kemal ÖZMEN, Jale ERLAT, Nizamettin KASAP, Özlem KASAP,
Seza YILANCIOĞLU, Pierre BASTIN, Damla ERKAY, Ceren ÖZGÜLER, Eylem AKSOY ALP

Fransız Elçiliği Kültür Servisi'nin Katkılarıyla Hazırlanmıştır.
Publié avec le soutien des Services Culturels de l'Ambassade de France.

Araştırma/İnceleme yazılarının sorumluluğu yazarlarına aittir. Ortak Kitabı bağlamaz.
La responsabilité des études incombe aux auteurs.
L'organisme éditeur n'est aucunement responsable.

Adres/*Adresse*
Konur 2 Sokak 36/13 Kızılay - ANKARA
Tel : 0312 - 425 39 20
Fax: 0312 - 417 57 23

Frankofoni Ortak Kitabı MLA (Modern Language Association of America) ve Ulakbim kapsamındadır.

L'ouvrage collectif Frankofoni est cité dans l'index de MLA (Modern Language Association of America) et de Ulakbim.

Bizim Grup Basımevi Yayın Dağıtım Ajans, Tanıtım, Org. Yay. Dağ. San. ve Tic. Ltd.Şti.
Tel: (0312) 431 88 81 - 418 18 03 • Faks: (0312) 433 36 36
İmprimerie Bizim Grup Basımevi

FRANKOFONİ'ye gönderilen yazıların değerlendirilmesinde hakemliklerine başvurduğumuz öğretim üyelerine teşekkür ederiz.
Nous remercions les membres du corps académique qui ont prêté leur concours à l'évaluation des articles.

Prof. Dr. Gönül YILMAZ
Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih -Coğrafya Fakültesi

Georges FRÉRIS
Université Aristote de Thessalonique, Grèce

Prof. Dr. Kemal ÖZMEN
Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Ankara

Prof. Dr. Ekrem AKSOY
Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Ankara

Prof. Dr. Tuna ERTEM
Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

Prof. Edmond NOGACKI
Faculté des Lettres, Langues, Arts et Sciences Humaines
Université de Valenciennes et Hainaut-Cambrésis, France

Prof. Dr. Tanju İNAL
Bilkent Üniversitesi, Uygulamalı Yabancı Diller Yüksekokulu, Ankara

Prof. Dr. A. Hamit SUNEL
Bilkent Üniversitesi, Uygulamalı Yabancı Diller Yüksekokulu, Ankara

Prof. Dr. Sevim AKTEN
Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Erzurum

Prof. Dr. Magdalena WANDZIOCH
Université de Silésie, Institut d'Etudes Romanes, Pologne

Prof. Dr. Bahadır GÜLMEZ
Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eskişehir

Prof. Dr. Arzu ETENSEL İLDEM
Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

Prof. Dr. Cengiz ERTEM
Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Ankara

Prof. Dr. Nedim KULA
Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

Prof. Dr. Emin ÖZCAN
Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

Prof. Dr. Aleksandra GRZYBOWSKA
Université de Silésie, Institut d'Etudes Romanes, Pologne

Barbara BLACWELL Gülen
Bilkent Üniversitesi Uygulamalı Yabancı Diller Yüksekokulu, Ankara

Lelia TROCAN
Université de Craiova, Roumanie

Dr. Abidin EMRE
Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi

Prof. Dr. Zeynep MENNAN
Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi

Prof. Dr. Kubilay AKTULUM
Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Ankara

Dr. Şirin YENER
Bilkent Üniversitesi, Mütercim Tercümanlık Bölümü, Ankara

Pierre BASTIN
Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Ankara

Prof. Dr. Jale ERLAT
Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Ankara

Prof. Dr. Mümtaz KAYA
Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Ankara

Yrd. Doç. Dr. Nizamettin KASAP
Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Ankara

Prof. Dr. Emine DEMİREL
Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İstanbul

Prof. Dr. Füsun ATASEVEN
Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İstanbul

Doç. Dr. Özlem KASAP
Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Ankara

Yasemin TANBİ
Bilkent Üniversitesi, Mütercim Tercümanlık Bölümü, Ankara

İçindekiler / Sommaire

CHARLES BAUDELAIRE ÖZEL BÖLÜMÜ (XXVI)
DOSSIER CHARLES BAUDELAIRE (XXVI)

Baudelaire İçin Dramatik Bir Okuma (XVII)
Senfonik Şiir (XI) Bir "Tür" Şiir – Tiyatro İçin Bir Empati Denemesi
Tuğrul İnal 3

Une Lecture dramatique pour Baudelaire (XVII) Poésie symphonique (XI)
Pour un "Genre" de Poésie-Théâtre Essai Emphathique
Tuğrul İnal 15

Baudelaire'in Yapıtlarında "Şeytan'a Yönelim ya da Hayvansallık"
Nedim Kula 27

Baudelaire'in Kötülük Çiçekleri'nde Kendini Arayış
Şevket Kadıoğlu 37

Baudelaire'in *Akşamın Alacakaranlığı* ve Necatigil'in *Geceleyin Erkekler*
Şiirlerinde Tutunamama Sorunu
Yavuz Kızılçim 57

ÇEVİRİ DOSYASI
DOSSIER TRADUCTION

Kadın Yazını Çevirisinde Meydana Gelen Eril Dil Sürçmeleri
F. Bilge Atay & Füsun Bilir Ataseven 69

Yeni Toplumsal Hareketlerin İşaret Fişeği: *Evrim Ağacı* Topluluğu ve Darwin'i Yeniden Çevirmek
Emine Bogenç Demirel-Zeynep Görgüler 79

2008-2018 Yılları Arasında Türkçeden Fransızcaya Yapılan Edebiyat Çevirileri
Bibliyografyası ve Bir Değerlendirme
Şule Demirkol Ertürk 95

Réécrire son œuvre en s'auto-traduisant
Şilan Karadağ 109

Çeviride Kültürel Dönüşüm: Çevrimsel Yeniden Yazma
Serhan Dindar 115

ÇEŞİTLİ İNCELEMELER
CONSIDÉRATIONS GÉNÉRALES

Une oeuvre protéiforme et néanmoins une
Lelia Trocan 125

L'amitié entre Malraux et Nehru
Évelyne Lantonnet 131

Aller Simple: Après le voyage dans les cales le retour en Afrique est-il possible?
Arzu Etensel İldem 139

Bir Aydınlanma Şairi : Tevfik Fikret
Kemal Özmen 145

Oktay Rıfat'ın *Birtakım İnsanlar* Adlı Kitabında Geçen Kahramanlara Bir Bakış
Ali Algül 153

Cézanne ve Zola: Bir Dostluğun Öyküsü
Gül Tekay Baysan 169

Son Hamle
Aylin Bayrakçeken Akın 179

Paul Eluard'da Savaş ve Direniş
Galip Baldıran 187

Fransa'da Antik Dönem ve Orta Çağ'da Bilim İnsanı Kadınlar
Jale Erlat 193

Hırsızın Günlüğü: Jean Genet'nin Biyografik Kurgusunda Ahlaki Yalnızlık
Özlem Kasap 201

Yayın Tarama 209

OTUZUNCU YILDA OTUZDÖRDÜNCÜ KİTABI YAYIMLARKEN

1978-1984 yılları arasında yılda iki kez olmak üzere on dört sayı yayımladığımız *FDE* –Fransız Dili ve Edebiyatı- dergisinden sonra, 1989 yılında bütünüyle Fransız Büyükelçiliği'nin katkılarıyla Fransız Dili Edebiyatı İncelemeleri ve Araştırmaları Ortak Kitabı *Frankofoni*'nin ilk sayısını yayımladık. Fransız İhtilali'nin ikiyüzüncü yıldönümüne rastlaması nedeniyle ilk sayımızı insanlık tarihinin bu evrensel olayına ayırmayı anlamlı bulduk. Tarih, Sanat Tarihi, Düşün, Dilbilim ve Batı edebiyatları – Fransız, Alman, İspanyol, İtalyan, İngiliz ve Amerikan-alanlarında farklı üniversitelerden otuz yedi bilim insanının yazılarını biraraya getirdik. İkinci sayıdan başlayarak Türk ve Fransız edebiyatları, estetik, kültür, çeviri vb. alanlarda özel dosyalar ve çeşitli inceleme yazıları yayımladık. Yirmidördüncü sayıdan başlayarak çalışmalarımızı Ürün Yayınları çerçevesinde sürdürüyoruz. 2016 yılından bu yana da yılda iki kez -Bahar-Sonbahar- okurun karşısına çıkıyoruz.

Frankofoni Ortak Kitabı ULAKBİM ve MLA –Modern Language Association- kapsamında olup ve Türk ve Yabancı hakemlerin denetiminde yayımlanan uluslararası bir yayın organıdır.

Otuzdördüncü kitapta ilk sırada yirmialtıncı *Baudelaire Dosyası*'nda dört yazı bulunuyor. İlk yazı Tuğrul İNAL'ın: *Baudelaire İçin Dramatik Bir Okuma XVII- Senfonik Şiir X Bir "Tür" Şiir – Tiyatro İçin Bir Empati Denemesi-*. İnal, *Kötülük Çiçekleri* ve *Paris Kasveti*'nden hareketle Baudelaire felsefesinin temel boyutlarını empati yöntemiyle irdelemeye devam ediyor. Bu onyedinci denemede de dizeli ve düzyazı şiirleri tek kişilik bir oyun biçiminde harmanlayan İnal, paradigmatik ikinci bir metin kurgusuyla gerçek ile düşseli imgelemin potasında eriterek Baudelaire metinlerine teatral ve anlatısal bir yön kazandırıyor. Bir çeşitleme-varyasyon- olarak ortaya çıkan bu ikinci metinde güzellik-çirkinlik, iyi-kötü, kurtuluş-düşüş sorunsalı sahneye koyucu eliyle bir oyun biçiminde tartışılırken, Baudelaire estetiğinin temel düşünsel öğeleri metinlerden alınan örneklerle çözümleniyor. Tanrı-Şeytan-Kadın birer protagonist olarak her metinde olduğu gibi şiire teatral bir zenginlik katıyor. Bir senfonik şiir biçiminde tasarlanan bu ikinci metin, başlıca üç bölümden oluşuyor. Kadına övgüler yağdırılan ilk bölüm hayaller ve tutkular, övgülerin yavaş yavaş yergilere yerini bıraktığı ikinci bölüm sevgiliye övgüler ve yergiler alt başlığını taşırken, gerilim ve acı başlıklı üçüncü ve son bölüm şeytanın yengisiyle sonlanır.

İkinci yazı Ankara Üniversitesi'nden Baudelaire ve Nerval'in kadim dostu, şövalye ruhlu sevgili Nedim KULA'nın: *Baudelaire'in Yapıtlarında "Şeytan'a Yönelim ya da Hayvansallık.* Dünyaya gelişini bir düşüş olarak gören Baudelaire'e göre, *her insanda, her saatte, eşzamanlı iki yönelim vardır; biri Tanrı'ya, diğeri Şeytan'a doğru. Tanrı'ya sığınış ya da tinsellik aşama aşama yükselme isteğidir; Şeytan'a ya da hayvansallığa sığınış ise aşağıya doğru inme sevincidir.* Tanrı'yı "eylemin düşün kız kardeşi olmadığı bir dünya" yaratmakla suçlayan şair, düzenbazlıklarıyla insanı baştan çıkaran üstün

düşman Şeytan'ı yüceltir, bu doğaüstü varlığın himayesi altında, amacı, gerçeğin tiranlığına son vermek, güzelliği kötülükten çıkarmak ve çamuru altına dönüştürmektir.

Üçüncü yazı *Baudelaire Dosyası*'na ilk defa katkıda bulunan Pamukkale Üniversitesi' nden sevgili Şevket KADIOĞLU'nun: *Baudelaire'in Kötülük* Çiçekleri'nde *Kendini Arayış*. Şiirleri dikkate değer ölçüde Katolik inanç damgasını taşıyan ve Hristiyanlıktaki *İlk Günah* inanışıyla belirginleşen kötülüğü sanatın önemli estetik bileşenlerinden biri olarak algılayan Baudelaire'in şiirsel deneyimi ile yaşamsal deneyiminin büyük koşutluklar taşıdığı ve birbirini tamamladığı gözlemlenir. Baudelaire'in varoluşsal dramı ile şiirinin var olma serüveni büyük oranda birbirini destekler. Baudelaire, *ilk günah* ve *cennetten kovulma* gibi Hristiyanlık inanışının temel dogmaları yanında ölüm ve sonluluğun belirlediği insanlık durumu içinde kendi bireysel yazgısını da görür. Şiiri de bu ikisinin itim ve çekim alanında ortaya çıkar. Şair kimi zaman, bu insanlık durumunda kendi bireysel yazgısı ile yüzleşirken, kimi zaman da bireysel yazgısı içinde insanlık durumunu yakalar. Kadıoğlu, bu çalışmasında *Kötülük Çiçekleri*'nde, insanlık durumu ve bireysel yazgının Baudelaire şiirini nasıl var ettiklerini ve şiirin de, insanlık durumu ve bireysel yazgı içinde kendisine nasıl bir varlık alanı bulduğunu anlatıyor. Kadıoğlu, *Kötülük Çiçekleri*'nin, evrensel geçmiş içinde kendi imgesinin peşine düşen şairin, kendini var etme çabasının düşsel ve imgesel bireşimi olduğunu gösteriyor.

Dördüncü ve son yazı sevgili Yavuz KIZILÇİM'in: *Baudelaire'in Akşamın Alacakaranlığı ve Necatigil'in Geceleyin Erkekler Şiirlerinde Tutunamama Sorunu*. Yavuz KIZILÇİM bu incelemede, Baudelaire'in akşam üzerine yazdığı *Akşamın Alacakaranlığı/ le Crépuscule du Soir* ve Necatigil'in *Geceleyin Erkekler* şiirlerinde erkeklik konusunu geceyle ilişkilendiriyor ve yaşama tutunamayan bezgin erkeği öne çıkarıyor. Burada Kızılçim, her iki şiirin arka-planında yer alan psikolojik ve kültürel kaynakları çözümlemeyi deniyor. Bu bağlamda, her iki şiirin de belirtilme düzeylerinden daha çok içerik düzeylerini öne çıkararak, betimsel bir çerçeve planı kuruyor ve çerçevelenmiş bu içeriği o dönemin toplumsal koşullarıyla ve birbirleriyle bağlantılı olarak irdeliyor. Baudelaire ve Necatigil şiirlerinde yaşama tutunamayan erkeği, kendini birey olarak gerçekleştirememenin doğurduğu olumsuzluk, topluma yabancılaşma, kimlik ve aidiyet sorunu çerçevesinde ele alıyor. Her iki şiirde de erkeklerin içeride veya dışarıda olmalarına yönelik bir değini söz konusudur. Şiirlerde kadınlardan açıkça söz edilmez. Gece imgesi her iki şiirde de iki yönlü bir şema içinde gösterilir: Geceleyin evlerine dönen erkekler/ sokaklarda kalanlar çatışmasının ana imgesi, modern kent yaşamının olumsuz etkilerinden beslenen bir duygunun gösterenidir. Evlerine dönenler ailecek evlerinde huzura ve aşka yönelirler, sokaklarda kalanlar ömürlerini içkili mekânlarda geçirirler. Şiirin gerçekliği de hem onların arasında bulunmaktan, hem de onları dışarıdan izleyen bakış açısından kaynaklanmaktadır. Son bölümde, şiirin öznesini eve bağlayan bir bağın kalmadığı esenliksiz bir uzam tasarımıyla karşaşılır.

Kadim okurlarımızın farkına varacağı gibi *Baudelaire Dosyası*'nda sevgili Abidin EMRE'nin yazısı yine yok. Frankofoni ailesi adına kendisine sağlık dileklerimi yolluyorum. Onsuz bir *Baudelaire Dosyası* bizim açımızdan eksik kalır.

Dördüncüsünü yayımladığımız Çeviri *Dosyası*'nda beş inceleme yazısı bulacaksınız. İlk yazı Yıldız Teknik Üniversitesi'nden F. Bilge ATAY ve Füsun BİLİR ATASEVEN imzalı: *Kadın Yazını Çevirisinde Meydana Gelen Eril Dil Sürçmeleri*: Altmetinlerin iç içe geçerek bir örgü oluşturduğu palimpsest şeklindeki bir kadın yazını örneğinde çevirmenin metinlerarasılık serüveni ve muhtemel dil sürçmeleri üzerine bir inceleme. Ece Temelkuran'ın *Düğümlere Üfleyen Kadınlar* adlı romanı ve bu romanın Alexander Dawe tarafından yapılan *Women Who Blow on Knots* adlı İngilizce çevirisine odaklanan incelemelerinde, çevirmenin metnin diğer metinler ve metin dışı bağlamlar ve bilhassa kadın yazını ile genişleyen anlam evrenindeki farklı katmanlarda gerçekleşen yolculuğunu inceliyorlar.

İkinci Yazı yine Yıldız Teknik Üniversitesinden sevgili Zeynep GÖRGÜLER ve Emine BOGENÇ DEMİREL'in ortak çalışması: *Yeni Toplumsal Hareketlerin İşaret Fişeği: Evrim Ağacı Topluluğu ve Darwin'i Yeniden Çevirmek.* Bu çalışmanın amacı, *Evrim Ağacı* adlı açık bilim topluluğu tarafından Darwin teorisine ve uygulama alanlarına ilişkin yürütülen yeniden çeviri hareketlerine (İngilizceden Türkçeye) yönelik netnografik bir çözümleme gerçekleştirmektir. Bu çerçevede, araştırmanın birincil dayanağını çeviri sosyolojisi yaklaşımı oluşturmaktadır. Bununla birlikte ağ toplumuna yönelik değerler ve dijital ortam (yeniden)- çeviri pratiklerine ilişkin kavramlaştırmalar, çalışmanın diğer vurgu noktaları olarak karşımıza çıkıyor. Bu çerçevede, ağ toplumuna ilişkin yeni kavramlar ve yöntemler eşliğinde, Evrim Ağacı topluluğu etrafında biçimlenen Darwin Teorisine yönelik yeniden çeviri hareketleri, etik ve deontolojik bir kavrayışla tartışmaya açılmaktadır. Böylelikle, Evrim Ağacı topluluğunda ağlar kuran yeniden çeviri pratiklerinin ve -çoklu- çevirmen kimliklerinin, söz konusu olan yeni toplumsal hareketlerin örgütlenme biçimiyle kurdukları ilişkisellik görünür kılınır.

Çeşitli incelemeler Dosyası'nda ilk yazı Craiova Üniversitesinden sevgili ve kadim dost Lelia TROCAN'a ait. Yaşamını uzlaşmalar ve burjuva konforu dışında devam ettiren insana dair oldukça ilginç bir mit var. Her toplumun bu şeklide eleştiri söylemi üreticilerine, cüretkârlara, özgürlükçülere, yani Batı toplumunun temelini oluşturacak kişilere ihtiyacı vardır. Bunun örnekleri de oldukça fazla : Socrates, Antisthène, Diogène, Montaigne, Rousseau, Nietzsche, Houellebecq. Her biri tam anlamıyla özgür ruhludur ve açık görüşlü bir toplumda eleştirel söylemi mümkün kılar. Avrupa özgür düşünce tarihindeki her "an" az ya da çok birbiri ile ilintilidir ve bu insanlar topluluğunun bir dönemin kurallarına karşı gelirler. Karşı duruşlarıyla statükoya hesap sorarlar.

Garnier Yayınları bünyesinde yayımlanan *La Revue des Lettres Modernes*'in André Malraux serisinin yazı işleri sorumlusu Dr. Evelyne LANTONNET, *Malraux ve Nehru Arasındaki Dostluk* başlıklı incelemesinde; toplumsal çevreleri, eğitimleri ve "angajman"ları açısından birbirinden farklı, birisi Hindistan Başbakanı (1947) diğeri Charles de Gaulle'ün Kültür Bakanı (1958), çağlarının tanığı, düşünceyle eylemi birleştiren iki önemli kişilik arasındaki dostluk ilişkilerini eğitim, kültür, sanat, tinsellik, siyaset, entelektüellik, halkların bağımsızlığı, insanlığın geleceği gibi konular çevresinde değerlendiriyor.

Aklı ve kalbi Ankara – Brüksel hattında olan sevgili Arzu ETENSEL İLDEM'in yazısı yine yolculuk üzerine: *Yalnızca Gidiş: Gemi Sintinesinde Yapılan Yolculuktan Sonra Afrika'ya Dönmek Mümkün Mü ?* Siyahilerin köleliği insanlığın yaşadığı en büyük tragedyalarından biri olmuştur. Atlantik Okyanusunu gemi sintinesinde geçen köleler sonsuza dek arkalarında bıraktıkları ailelerini ve yurtlarını unutmak zorundaydılar. Oysa doğdukları toprak olan Afrika sözlü geleneklerinde ve müziklerinde yaşamaya devam etti. Yıllar sonra bir Martinikli yazar, Aimé Césaire, kölelerin torunlarına Afrika kökenlerini hatırlattı. Afrika'ya dönüş mümkün müydü? Bu, ataların toprağına, köklere yapılacak mitik bir dönüş olacaktı. Oysa Afrikalılık kavramı Kreol (melez) olduklarını söyleyenler tarafından yadsındı: onlar Afrikalının yolculuk sırasında öldüğünü, Atlantiğin öteki kıyısında karaya çıkanın bir kreol olduğunu söylediler. Kader yolculuğu tek gidiş olarak yapılmıştı. Günümüzde Akdeniz'de de başka yolculuklar yapılmakta. Bu kez insanlar kendi istekleriyle yola çıkıyorlar ancak onları yine ölüm ve kölelik bekliyor.

Sevgili Kemal ÖZMEN'in ilginç yazısı Tevfik Fikret üzerine: *Bir Aydınlanmacı Şair: Tevfik Fikret* başlıklı yazısında, Tevfik Fikret'in "entelektüel kimliği" üzerine ilginç bir değerlendirme yazısı yazan Kemal ÖZMEN, Osmanlı Devleti'nin çöküş döneminin, paradoksal biçimde sanat, edebiyat ve düşünce alanında dikkat çekici bir yenileşmeye de zemin hazırladığından söz ediyor. ÖZMEN Tevfik Fikret'i, Rönesansı, Aydınlanmayı ve sanayi devrimini kaçırdığı için çağın gerisinde kalmış bir "tarım imparatorluğu"nun önlenemez çöküşüyle. Yirminci yüzyılın başlarından itibaren boşluğa düşen ve yeni arayışlara yönelen "Osmanlı entelijentsiya"sının en önemli temsilcisi olarak değerlendiriyor. Bu çerçevede, özellikle Tevfik Fikret'in "modern şiirimiz"in hem "öncü"sü, hem de ilk "entelektüel şair"i olduğuna dikkat çekiyor. Şairin yurt sevgisini geniş bir insanlık idealiyle birleştirerek, aydınlanma temelinde Cumhuriyet'in kuruluş felsefesine de önemli bir katkı yaptığını belirtiyor.

Gazi Üniversitesi'nden sevgili Gül TEKAY BAYSAN, Zola üzerinde bir inceleme yayımlıyor. *Questions à la Zola: Comment on meurt, comment on tue?* Émile Zola'nın iki öyküsünü irdeleyen bu makale, yazarın *Comment on meurt* ? (*Nasıl ölüyorlar ?)* adlı bir başka öyküsünden esinlenerek, *nasıl ölüyorlar, nasıl öldürüyorlar* sorularına yanıt arıyor. Bunların Zola'ya özgü sorular olduğunu, yazarın az bilinen öykücü yönünün, romancılığı kadar önemli olduğunu vurguluyor. Doğal olmayan ölüm izlekli, başkişileri genç kadınlar olan *Pour une nuit d'amour (Bir aşk gecesi için)* ve *Naïs Micoulin* adlı öykülerin, yalnızca işledikleri konularla değil, zengin imgeleriyle de tipik Zola yapıtları olduğu anlatılıyor.

Ali ALGÜL'ün yazısı Oktay Rifat Üzerine. *Oktay Rifat'in Birtakım İnsanlar Adlı Kitabında Geçen Kahramanlara Bir Bakış*. Bu çalışmada Oktay Rifat'ın *Birtakım İnsanlar* adlı tiyatro yapıtındaki kişileri ele alıyor. Cumhuriyet dönemi şair, yazar ve çevirmenleri arasında yer alan ve tiyatro üzerine sekiz yapıt veren Oktay Rifat tiyatrolarında yalnızlık çeken, birbirleriyle, sistemle ve iç dünyalarıyla çatışma halinde yaşayan insanları konu edinir. Tiyatro yapıtları arasında kahraman yönünden en zengin oyunu olan *Birtakım İnsanlar*'da yirmi dokuz kişi yer alır. Kahramanların çokluğu nedeniyle yapıt karakter bakımından zayıf kalırken tip bakımından zenginlik gösterir.

Dosyada bir inceleme de Paul Eluard üzerine. Eluard, okurların özellikle de Sabahattin Kudret Aksal, Sabahattin Eyüboğlu, Abdullah Rıza Ergüven, Orhan Veli ve Sait Maden'in çevirileriyle yakından tanıdığı, aşk, savaş, kardeşlik, güzellik üzerine akarsu duruluğunda şiirler yazan bir şair. *Paul Eluard ve Üç Kadın*'ın yazarı Selçuk Üniversitesi'nden sevgili Galip Baldıran incelemesinde şairin savaş dönemindeki bireysel yaşamının yanı sıra, politik tepkilerinin eserine yansımasına odaklanıyor. Baldıran, Cephe gerisinde, sağlık görevlisi olarak çalışmış olan Eluard'ın savaşın peşinde sürüklediği yıkıma yönelik görüşlerinin filizlenmeye başladığı Birinci Dünya Savaşı sırasında edindiği bireysel tecrübelerin yanı sıra, şairin siyasal bilinçlenme sürecine büyük ölçüde katkıda bulunan İspanya İç savaşı ve Paris'in Almanlar tarafından işgal edildiği dönemdeki yaklaşımlarını ele alıyor.

Yayın hayatımızın otuzuncu yılında yayımladığımız otuzdördüncü ve otuzbeşinci kitapların hazırlanmasında özveriyle çalışan ön sırada sevgili Damla Erkay'a, Bilkent Üniversitesi'nden sevgili Şirin Okyayuz'a ve sevgili Pierre Bastin'e ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

2020'de Baudelaire ve diğer dosyalarla buluşma umuduyla...

Tuğrul İnal

Ocak 2019 Ankara

A L'OCCASION DE LA PUBLICATION DU TRENTE-QUATRIEME NUMERO DE FRANKOFONI EN CETTE TRENTIEME ANNEE DE PARUTION

Après avoir publié, entre 1978 et 1984, quatorze numéros de la revue FDE-Département de Langue et Littérature Françaises- qui paraissaient deux fois par an, à partir de 1989, avec le soutien de l'Ambassade de France, nous avons commencé à publier la revue Fankofoni, revue des recherches et etudes communes du Département de langue et littérature françaises. Le premier numéro de Frankofoni concordant avec le bicentenaire de la Révolution, nous avons trouvé opportun de consacrer l'intégralité de la revue à cet événment majeur de l'histoire de l'humanité. A l'occasion de ce numéro inaugural, nous avons rassemblé les écrits de trente-sept chercheurs du monde académique tant du continent que du monde anglo-saxon. Les articles présentés couvraient des domaines aussi variés que l'histoire, l'histoire de l'art, la philosophie, la linguistique et les littératures occidentales au sens large–française, allemande, espagnole, italienne, anglaise et américaine. A partir du deuxième numéro, nous avons publié des dossiers spéciaux et des études diverses consacrés à des champs aussi divers que les littératures turque et française, l'esthétique, la culture, la traduction etc. Depuis le numéro vingt-quatre, notre revue est imprimée par les éditions Ürün Yayınları. Depuis 2016, Frankofoni paraît deux fois par an.

La Revue Commune Frankofoni fait partie des publications publiées dans le cadre de ULAKBIM et du MLA –Modern Language Association- et est une revue internationale comptant dans son comité de lecture des chercheurs turcs et étrangers.

Dans ce numéro, que nous présentons à l'occasion de notre trentième anniversaire et qui est constitué de trois dossiers, nous publions en premier lieu le XXVIème dossier Baudelaire. Nous devons le premier article de ce dossier à la plume de Tuğrul İNAL. Son titre : Une lecture dramatique pour Baudelaire XVII, Poésie symphonique XI, un essai empathique pour le genre poético-théâtral. Dans son texte, İnal, à partir du *Spleen de Paris* et des *Fleurs du mal,* poursuit son élucidation de la philosophie baudelairienne selon la méthode empathique. İnal, selon les préceptes de la méthode empathique et conformément au genre poético-théâtral et à l'architecture symphonique du poème, examine les textes de Baudelaire en trois parties. Ce faisant, il mêle, dans le creuset de l'imagination, fiction et réalité, en d'autres termes subjectivité et objectivité, dans le but de produire un texte second, à la fois fiction et exégèse. Dans ce deuxième texte, les problématiques de la beauté et de la laideur, du bien et du mal, du salut et de la chute sont discutées sous la forme de figures comme Dieu, Satan, la Femme. Alors que sont abordées les problématiques philosophiques fondamentales, l'auteur du deuxième texte est dans la position d'un metteur en scène. Le texte second, construit sur le modèle d'une poésie symphonique, comporte trois parties : la première d'entre elles porte le titre Rêves et Passions, la deuxième Louanges et Reproches à l'Aimée et la troisième et dernière, Tension et Douleur.

Le deuxreme texte de ce dossier est de notre cher Nedim KULA, ce grand ami de Baudelaire et de Nerval de l'Université d'Ankara, homme exquis à l'âme chevaleresque. Il s'intitule : l'Invocation à Satan ou l'animalité dans l'œuvre baudelairienne. Selon Baudelaire qui considère sa naissance comme une chute, "il y a dans tout homme, à toute heure, deux postulations simultanées, l'une vers Dieu, l'autre vers Satan. L'invocation à Dieu, ou spiritualité, est un désir de monter en grade; celle de Satan, ou animalité, est une joie de descendre." Accusant Dieu de créer "un monde où l'action n'est pas la sœur du rêve", le poète sublime Satan, adversaire suprême qui pervertit l'homme par ses ruses, et sous l'égide de cet être surnaturel, son but est de vaincre la tyrannie du réel, d'extraire la beauté du mal et de changer la boue en or.

Nous devons le troisième texte du *Dossier Baudelaire* à Şevket KADIOĞLU de L'Université de Pamukkale, dont c'est la première contribution. Il s'intitule La quête de soi dans les fleurs du mal de Baudelaire. La poésie baudelairienne est considérablement marquée par la foi catholique. De la sorte, le mal caractérisé par l'idée du péché originel constitue l'un des composants esthétiques de la poésie de Baudelaire. Nous avançons que, chez lui, l'expérience de la vie et l'expérience poétique, se complétant l'une et l'autre, vont de pair. Le drame existentiel de Baudelaire et l'aventure existentielle de sa poésie se soutiennent réciproquement; c'est de là que découle la puissance de l'esthétique poétique de Baudelaire. Le poète aperçoit son propre destinée dans le destin de toute humanité caractérisé par le péché originel et la chute du ciel ainsi que par la mort et la finitude. Sa poésie se crée dans la dynamique d'attraction et de répulsion entre son propre destin et celui de toute l'humanité. Dans ce travail, nous allons essayer de souligner comment, dans *Les Fleurs du Mal,* la condition humaine et le destin individuel du poète fraient une voie de présence à la poésie baudelairienne et comment celle-ci trouve une sphère d'existence au sein du destin humain et de sa propre destinée. Ainsi, nous nous proposons de montrer que *Les Fleurs du Mal* sont la synthèse imaginaire, imaginative et poétique d'un effort de se créer du poète qui est à la recherche de soi-même dans le passé universel.

L'étude de notre cher Yavuz Kızılcım a pour titre : Problème de déconnexion dans le poème de Crépuscule du Soir de Baudelaire et des Hommes en pleine Nuit de Necatigil. Kızılcım analyse le problème de déconnexion d'un homme indifférent à la vie sociale dans le poème le Crépuscule du Soir de Baudelaire et Hommes en pleine Nuit de Necatigil. L'auteur de cet article tente d'examiner les ressources psychologiques et culturelles qui se trouvent à l'arrière-plan de la poésie. Dans ce contexte, en plaçant le niveau du contenu au-dessus du niveau de description, en constituant un plan pour étiqueter ce contenu déterminé, il analyse leurs relations réciproques en attirant l'attention sur les conditions sociales de l'époque. Kızılcım étudie les signes poétiques en soulignant avec des lignes épaisses dans les poèmes choisis, en se concentrant sur le sujet masculin indifférent, l'identité est liée à des problèmes d'étrangeté et de possession. La nuit, tout comme la ville, est présentée comme la raison d'être de l'éloignement entre l'homme et la femme. Problème essentiel de deux poèmes étudiés: l'homme doit-il être à l'intérieur ou à l'extérieur de la maison? Kızılcım insiste sur la représentation de la

nuit à multiples facettes. Les poèmes présentent des hommes déconnectés qui passent la nuit, à la belle étoile, faisant la louange de la nuit, dans la vente de tableaux, dans le désert lointain. Ainsi, la relation entre l'homme et le soir est pensée au centre d'une négativité profonde. On voit des hommes indifférents et seuls qui passent la nuit dans les rues et dans les cafés d'automne sur les tables sales: il y a un désaccord entre eux et le monde domestique.

Ainsi que nos perspicaces lecteurs l'auront constaté, nous ne trouvons, une fois encore, pas d'article de notre cher Abidin EMRE dans ce numéro. Au nom de la famille, nous lui présentons nos vœux de bon et prompt rétablissement.

Dans le *Dossier Traduction* que nous publions pour la quatrième fois, vous trouverez cinq articles. Le premier d'entre eux est signé F. Bilge ATAY et Füsun BİLİR ATASEVEN de l'Université Technique Yıldız : Les lapsus dans la traduction de l'écriture féminine. Dans ce travail, les auteurs étudient l'aventure intertextuelle et les possibles lapsus d'un traducteur dans la traduction d'un écrit de femme prenant la forme d'un palimpseste constitué par l'entrelacement des hypo-textes. Ce travail se base sur le roman d'Ece Temelkuran *Düğümlere* Üfleyen *Kadınlar* (2015) ainsi que sa traduction par Alexander sous le titre Dawe *Women Who Blow on Knots* (2017). Dans cette œuvre en effet, nous trouvons de nombreux exemples d'éléments d'écriture féminine ainsi qu'un très riche fond intertextuel. Dans le cadre de notre étude, nous allons étudier le voyage entrepris par le traducteur dans les différents univers de sens s'élargissant dans des contextes textuels et hors textuels et plus particulièrement dans le cadre de l'écriture féminine.

Nous devons le deuxième article du *Dossier Traduction* aux plumes de Zeynep GÖRGÜLER et Emine BOGENÇ DEMİREL, également de l' l'Université Technique Yıldız: Lanceurs d'alerte de nouveaus mouvements sociaux *Evrim Ağacı* ou retraduire Darwin. Le but de cette étude est de réaliser une analyse «netnographique» de retraductions de la théorie de Darwin de l'anglais vers le turc, qui est en circulation au sein de la communauté scientifique ouverte *Evrim Ağacı* (Arbre de l'Evolution). L'étude inclut également une exploration de ses champs d'application qui créent une base pour la biologie évolutive en Turquie à travers les activités de mouvements sociaux en réseaux. La sociologie de la traduction et les pratiques de traduction dans l'environnement numérique permettront d'orienter notre recherche. Dans ce cadre, la retraduction de certaines valeurs qui culminent autour de la théorie de Darwin en Turquie est discutée avec ses implications éthiques et déontologiques. Les valeurs en question incluent la démocratie, la culture de débat, la liberté d'expression, le droit à l'information, l'égalité des chances et offrent un modèle sociétal sur lequel repose les mouvements sociaux en réseaux. L'étude « netnographique» de ces pratiques vécues est menée à travers les entretiens réalisés auprès des traducteurs.

Dans *Le Dossier des études diverses,* vous trouverez neuf articles. Nous devons le premier d'entre eux à notre chère amie Lelia TROCAN de l'Université de Craiova. Il est un mythe fascinant de l'homme qui mène sa vie en dehors des conventions ou du confort

bourgeois. Chaque société a besoin de tels créateurs du discours critique, les ironistes, les cyniques, les libertins, ceux qui mettent les assises de la civilisation occidentale. Les exemples en sont légion : Socrate, Antisthène, Diogène le cynique, Montaigne, Rousseau, Nietzsche, Houellebecq. De véritables esprits libres, qui rendent possible le discours corrosif dans une société ouverte. Ce discours acide produit des autoréglages sociaux bien manifestes. Tout «moment» de l'histoire de la pensée libre européenne est connecté, plus ou moins, à un épisode de cette galerie des gens qui rejettent les règles canoniques. Ils ont une existence contrariante et interpellent le *statu quo*.

L'intéressant article d'Evelyne LANTONNET, responsable de la série André Malraux publiée dans la *Revue des Lettres Modernes* publiée par les éditions Garnier a pour titre : *L'amitié entre Malraux et Nehru*.. À l'origine, tout semble les opposer : leur milieu social, leur formation, les modalités de leur engagement. Nehru/ Malraux : deux hommes d'action, deux témoins de leur temps. D'un côté, le Premier Ministre de l'Inde (1947), de l'autre, le Ministre des Affaires culturelles de Charles de Gaulle (1958) ; d'un côté, *The Discovery of India*, *Ma Vie et mes prisons*, de l'autre, les *Antimémoires*. Entre ces deux figures, un enjeu de taille dans l'histoire du XX° siècle : le devenir de l'Inde. Les deux protagonistes se rencontrent à Paris en 1936 et 1960. Malraux effectue un voyage officiel en Inde en 1958, Nehru en France quatre ans plus tard. Après la mort de son ami, Malraux se rendra à Delhi en 1974 pour recevoir le Prix Jawarlal Nehru. Au cours de leurs échanges, désireux d'unir pensée et action, ils s'interrogent sur les moyens d'assurer aux peuples indépendance et dignité, sur le rôle de l'éducation et de la culture, sur la place à accorder à la spiritualité. Un dialogue fécond pour l'humanité à venir.

Arzu ETENSEL İLDEM, dont le cœur oscille entre Bruxelles et Ankara nous présente un texte intitulé: *Après le voyage dans les cales, le retour en Afrique est-il possible ?* L'esclavage des Noirs a été l'une des plus grandes tragédies de l'humanité. Les esclaves qui traversaient l'Atlantique dans les cales des bateaux négriers devaient oublier à jamais la famille et la patrie qu'ils laissaient derrière eux. Leur Afrique natale était cependant présente dans leur tradition orale et dans leur musique. Bien des années après cette tragédie, un martiniquais, Aimé Césaire a rappelé aux petits fils de ces esclaves leur origine africaine. Le retour à l'Afrique était-il possible ? C'était un retour mythique aux sources, à la terre ancestrale. Cependant la notion d'africanité a été contesté par les tenants de la créolité qui disent que l'africain est mort durant le voyage et que c'est un créole qui aborde l'autre rive. D'autres départs ont lieu de nos jours en Méditerranée. Cette fois le départ est volontaire mais la mort et/ou l'esclavage guettent ceux qui partent.

Notre cher Kemal ÖZMEN, consacre, quant à lui son article à la personnalité intelectuelle de Tevfik Fikret. Il s'intitule *Tevfik Fikret, un poète des Lumières.* Parmi ses contemporains, ce qui distingue Tevfik Fikret, l'un des précurseurs de la littérature/ poésie turque moderne ayant commencé à voir le jour à une époque où la décadence de l'Empire Ottoman s'accélérait, davantage encore que l'expression sincère qu'il a apportée sur le plan social et individuel à la poésie , c'est son identité d'intellectuel s'opposant aux systèmes de croyance sur lesquels s'appuie la répression politique, l'inégalité sociale, l'ignorance et les relations d'intérêt. Il a utilisé la poésie comme un

moyen d'expression noble du combat juste de l'homme pour la liberté et le bonheur. De ce point de vue, Fikret, après Namık Kemal, est, dans la littérature turque, un "précurseur intellectuel" qui s'est révolté par la "poésie" contre la "répression" politique et religieuse. La pensée progressiste de Fikret peut être envisagée comme une sorte d'humanisme ou de cosmopolitisme situé au-delà de toutes distinctions religieuses, culturelles ou ethniques, au-delà de toute discrimination. On peut également la considérer comme le "rêve" profond et brillant d'une humanité guidée par la science et la raison.

Notre chère Gül TEKAY BAYSAN de l'Université Gazi consacre son étude à Zola. *Questions à la Zola: Comment on meurt, comment on tue?*Tout comme ses romans, bien des récits brefs de Zola portent sur la mort quelles que soient ses origines. Le présent article étudie deux nouvelles d'Émile Zola abordant les morts violentes : *Pour une nuit d'amour* et *Naïs Micoulin.* Ces *histoires naturelles et sociales* comprennent l'effet de l'hérédité et du milieu sur les comportements humains, et une approche critique quant à la discrimination sociale. S'ajoute au naturalisme littéraire, l'œuvre de l'artiste qu'est Zola qui dépeint des espaces riches en images. Toutes les deux, tant par la forme que par le fond, sont des œuvres typiquement zoliennes.

Ali ALGÜL consacre quant à lui son texte à Oktay Rifat. Il s'intitule Regard sur les personnages de la pièce *Birtakım* İnsanlar (Quelques personnes) d'Oktay Rifat. Dans ce travail, l'auteur s'est intéressé aux personnages de la pièce d'Oktay Rifat *Birtakım* İnsanlar. Oktay Rifat, l'un des poètes, écrivains et traducteurs les plus importants de l'époque républicaine a écrit trois œuvres théâtrales. Dans les pièces d'Oktay Rifat, l'on traite le plus souvent de personnages souffrant de solitude et vivant en conflit avec le système et leur monde intérieur. La pièce *Birtakım* İnsanlar, avec vingt-neuf personnages, est la pièce qui compte le plus de protagonistes.

Dans son étude, notre cher Galip Baldıran s'intéresse au vécu de Paul Eluard en temps de guerre ainsi qu'au reflet de ce vécu dans son œuvre. En 1916, Eluard, alors infirmier à l'arrière du front, prépare un petit recueil constitué de vingt poèmes intitulés Le Devoir. Bien que les poèmes soient emprunts de peur et de désespoir, Eluard souligne qu'il est du devoir de tout homme de participer à la guerre. Il prend plus particulièrement en pitié les soldats coloniaux africains. *"Le soir, le soleil se couche comme un poids tombant des épaules"* écrit-il. Certains jours, on amène plus de trois milles blessés. La plupart d'entre eux, couverts de boue et de sang, meurent en quelques jours ou quelques heures. Creuser des tombes la nuit n'est pas un travail inhabituel. La prise de conscience politique d'Eluard est marquée par deux étapes significatives, la Guerre d'Espagne en 1936 et l'occupation de Paris par les Allemands.

Pour leurs contributions à la réalisation de ce trente-quatrième numéro en cette trentième année de publication, je présente mes remerciements les plus sincères à notre chère Damla Erkay, à notre chère Şirin Okyayuz ainsi qu'à notre cher Pierre Bastin.

Tuğrul İnal
Ankara, Janvier 2019

YENİ TOPLUMSAL HAREKETLERİN İŞARET FİŞEĞİ: *EVRİM AĞACI* TOPLULUĞU VE DARWİN'İ YENİDEN ÇEVİRMEK*

Emine BOGENÇ DEMİREL**
Zeynep GÖRGÜLER***

LANCEURS D'ALERTE DE NOUVEAUX MOUVEMENTS SOCIAUX: *EVRİM AĞACI* ET RETRADUIRE DARWİN

Le but de cette étude est de réaliser une analyse «netnographique» de retraductions de la théorie de Darwin de l'anglais vers le turc, qui est en circulation au sein de la communauté scientifique ouverte *Evrim Ağacı* (Arbre de l'Evolution). L'étude inclut également une exploration de ses champs d'application qui créent une base pour la biologie évolutive en Turquie à travers les activités de mouvements sociaux en réseaux. La sociologie de la traduction et les pratiques de traduction dans l'environnement numérique permettront d'orienter notre recherche. Dans ce cadre, la retraduction de certaines valeurs qui culminent autour de la théorie de Darwin en Turquie est discutée avec ses implications éthiques et déontologiques. Les valeurs en question incluent la démocratie, la culture de débat, la liberté d'expression, le droit à l'information, l'égalité des chances et offrent un modèle sociétal sur lequel repose les mouvements sociaux en réseaux. L'étude «netnographique» de ces pratiques vécues est menée à travers les entretiens réalisés auprès des traducteurs.

Mots-clés: *retraduction, théorie de l'évolution de Darwin, Evrim Ağacı, nouveaux mouvements sociaux, science ouverte, sociologie de la traduction, nouvelles pratiques traductives numériques, démocratie, «netnographie».*

SIGNAL FLARE OF NEW SOCIAL MOVEMENTS: *EVRİM AĞACI* AND RETRANSLATING DARWİN

The aim of this study is to conduct a netnographic analysis of retranslations of Darwin's theory from English into Turkish, which is in circulation within open science community *Evrim Ağacı*. The study also includes an exploration of its fields of application that create a basis for evolutionary biology in Turkey through the activities of networked social movements. In addition to sociology of translation, which is the primary foundation of the present research, translation practices in the digital environment are also highlighted. In this framework, the retranslation of certain values that culminate around Darwin's theory in Turkey are discussed with their ethical and deontological implications. The values in question include democracy, debate culture, freedom of expression, right to information, equal opportunities, and a model of the society that networked social movements are based on. The netnographic projection of these practices experienced by the translator identities are also discussed.

Keywords: *retranslation, Darwin's theory of evolution, Evrim Ağacı, networked social movements, open science, sociology of translation, translation practices in the digital environment, democracy, netnography.*

---

* Bu makale, 19-20 Kasım 2015 tarihinde Boğaziçi Üniversitesi Çeviribilim Bölümü tarafından düzenlenen *Yeniden Çeviri ve Bağlamları II* adlı konferans kapsamında sunulan bildirinin genişletilmiş halidir. Saha çalışması çerçevesinde, *Evrim Ağacı* topluluğuna ilişkin toplanan veriler Kasım 2018 tarihinde yeniden gözden geçirilerek güncellenmiştir.

** Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Fransızca Mütercim-Tercümanlık Bölümü emine.bodem@gmail.com

*** Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Fransızca Mütercim-Tercümanlık Bölümü zeynepsuter@gmail.com

Giriş

İnternet temelli yeni medya uygulamaları, bireylerin ve kurumların iletişim kurma pratiklerini ve aynı zamanda bilginin üretim ve tüketim süreçlerini, çevrimiçi ortama taşıyarak ağ tipi yeni bir toplum modeli inşa etmektedir. Türkiye'nin içerisinde bulunduğu Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından oluşturulan *İnternet Kullanıcıları İçin İnsan Hakları [Human rights for internet users]* (2014) başlıklı kılavuzda, kültürel/bilimsel üretim pratiklerine yön veren düşünce ve ifade özgürlüğü, bilgiyi (yeniden)- yaratma/ paylaşma araştırma ve kültür eserlerine erişim özgürlüğü, açık veri kaynağı oluşturma ve serbest lisanslama gibi demokratik değerler öne çıkmaktadır. Araştırma kapsamında, *çeviri* ve *yeniden çeviri* hareketi, bilginin yeniden üretim eylemine dönüşmektedir.

Bu çalışmanın amacı, *Evrim Ağacı* adlı açık bilim topluluğu tarafından Darwin teorisine ve uygulama alanlarına ilişkin yürütülen yeniden çeviri hareketlerine yönelik netnografik bir çözümleme gerçekleştirmektir. Araştırmanın birincil dayanağını oluşturan Çeviri Sosyolojisi yaklaşımı bağlamında John Heilbron ve Gisèle Sapiro, çeviriyi toplumsal bir pratik ve uluslararası düzlemde gerçekleşen kültürel değiş-tokuşların itici gücü olarak ele almak gerektiğine dikkat çekerek, çeviri pratiğine katılan birey ve kurumlardan oluşan tüm eyleyicilerin çeviri çözümlemelerine dahil edilmesinin zorunluluğuna vurgu yapmaktadırlar (2008: 43). Çeviri Sosyolojisi, çeviri ürünün nasıl ortaya çıktığı ve arkasında görünmeyen yapıların nasıl işlediği ile eyleyicilerin neyi/ nasıl deneyimledikleri üzerine yoğunlaşmaktadır (Demirel Bogenç, 2014: 408-409). Çevirinin, farklı gerçeklik düzlemlerinde üretilen ve çoklu mekanizmaların bir arada işlediği bir eylem şekli olduğunu kabul eden Çeviri Sosyolojisi, bu sürecin oluşmasında iş başında olan toplumsal değişkenleri teşhis etme görevini üstlenmektedir. Ağ temelli yeni toplumsallıkların (Castells, 2010, 2015; Gerbaudo, 2012), çeviri alanı üzerinde yarattığı karşı konulamaz etkilerine yakından bakıldığında, çeviri alanında yaşanan toplumsal dönemeçle birlikte ortaya çıkan dijital açılımın önemi giderek artmaktadır. Bununla birlikte, dijital ortam (yeniden)- çeviri pratikleri kapsamında öne çıkan kavramsallaştırmalar, bu doğrultuda çalışmanın ikincil düzlemdeki kavramsal altyapısını oluşturmaktadır.

Günümüzde, açık bilim toplulukları, ekonomik çıkarın güdülmediği, bilimsel üretimin deneyimlendiği çevrimiçi paylaşım ortamları olarak tanımlanmaktadır. Bu yöndeki çevrimiçi oluşumların hedefleri arasında, bireyin, fırsat eşitliği çerçevesinde, bilimsel içeriklere serbest erişimi/ulaşımı ve bunları (yeniden)- kullanımı gündeme taşınmaktadır. Bilim 2.0 olarak adlandırılan bu doğrultudaki bilimsel üretim hareketlerinde, gerek profesyonel gerekse amatör kullanıcılar, sosyal medya platformları etrafında örgütlenmekte ve söz konusu olan bilimsel üretim ağının her aşamasında aktif roller üstlenmektedirler (Acfas, 2013).

The Origin of Species (1859) Türkçeye ilk defa 1970 yılında Sol Yayınları tarafından çevrilmiştir. Çevirmen Sevim Belli tarafından kaleme alınan yapıt *Türlerin Kökeni* başlığını taşımaktadır. Bu araştırma kapsamında yol gösterici olması açısından, toplumsal hareketler ile Darwin'in Türkiye'de yeniden çevrilmesini gündeme taşıyan gerçeklikler arasında yer alan ilişkisellik oldukça önemlidir. Bu nedenle, 2009 yılında Evrensel Basım Yayınları tarafından yayımlanan ve çevirmen Önal Ünalan'ın imzasını taşıyan *Türlerin Kökeni* adlı çeviri yapıtın önsözüne değinmek yerinde olacaktır. Bu bağlamda, ilgili önsözde öne çıkan satır başları şu şekildedir (Çubukçu, 2009: önsöz):

[...] Büyük işçi ve köylü hareketlerinin yanı sıra antiemperyalist gençlik hareketinin de doruk noktasını yaşadığı ve sosyalizmin en geniş aydın çevrelerinde ve siyasi hayatta etkili tartışmalara konu olduğu 1970 yılı, "Türlerin Kökeni"nin Türkiye'de yayınlanması için tamamen uygundur. [...] Evrim teorisi, diğer pek çok bilimsel teori gibi, yeni buluşlarla gelişmekte, bazı yönleri ise, ilk olmanın eksiklerini ve yanlışlarını içermektedir. Ama bütün bunlar, dinlerin ya da inançların değil, bilimin tartışması gereken konulardır. [...] 70'li yılları Türkiye'de bilimsel sosyalizmin yaygın biçimde tartışılıp öğrenilmeye çalışıldığı yıllar olarak hatırlarsak, sosyalizmin bilimsel temellerde öğrenilip kavranılması bakımından "Türlerin Kökeni"nin yayımını bir dönüm noktası olarak görürüz. [...] Kısa tarihçesinde görüldüğü gibi, onun yeni basımları, bir işaret fişeği gibi anlamlıdır. Ya "Türlerin Kökeni" yaşananlar dolayısıyla gündemdedir, ya da onun ortaya çıkışı, koşulların değişmekte olduğunun işaretidir... Darwin'in doğumunun 200'üncü, "Türlerin Kökeni"nin yayınlanmasının da 150'inci yılında Türkiye, insan olmanın vazgeçilemez koşulu olan özgürlükleri, demokratik yaşamı, insan haklarını, yoksulluğu ve cehaleti tartışıyor. [...].

İletişimci ve yazar Çubukçu kaleme aldığı önsözde, Türkiye'de yaşanan ve halen yaşanmakta toplumsal hareketlerin, Darwin teorisini her seferinde yeniden gündeme taşıdığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, yazar, değişen siyasi ve toplumsal koşullar doğrultusunda evrime ilişkin değerlerin ve düşüncelerin yeniden yazıldığını sözlerine eklemektedir. Çubukçu'nun görüşlerinin ardından, Darwin teorisinin Fransızcadaki yeniden çevirilerini inceleyen Annie Brisset'nin bu yöndeki tespitlerine yer verilmektedir. Bu bağlamda, Brisset (2004) kaynak yapıtı oluşturan *Türlerin Kökeni*'nin *durağan olmayan* yapısına ve bununla ilişkili olan *yeniden çeviri* olgusuna dikkat çekmektedir. Charles Darwin gerçekleştirdiği altı baskı sonucunda yapıtına son halini vermiştir. Brisset, evrime ilişkin *düşüncelerin* ve *zihniyetin* zaman içerisinde Darwin tarafından *yeniden yazıldığını* sözlerine eklemektedir. Çünkü bilimselliğin doğasında *sürekli bir hareket* bulunmaktadır. Bilimsellik ağını ören *bitmişliğin* ve *bitmemişliğin* arasındaki *diyalektik* ilişkidir. Yazar, *yeniden çeviri* eyleminin, *bitmemişliğin* ve *inşacı* yaklaşımın sonucu olarak belirdiğini ifade etmektedir. Brisset, din temelli baskılar sonucunda, *diyalojik* bir ilişki çerçevesinde Darwin'in her seferinde *yapı söküme* uğratılarak sonrasında *yeniden inşa* edildiği konusuna dikkat çekmektedir. Bununla birlikte, yazar Darwinci düşüncenin doğasında bulunan *yeniden çeviri* potansiyelinin altını çizmekte ve yeniden çeviriyi *bilginin beden değiştirmesi* olarak tanımlamaktadır (Brisset, 2004: 43-44).

Toplumsal dalgalanmalar merceğinden bakıldığında, Türkiye'de Darwinci zihniyete ilişkin işaret fişeği değerindeki yeniden çeviri hareketleri sürekli yeniden üretilmektedir. Bu noktada, Anthony Pym'in yeniden çevirileri *aktif* ve *pasif* olarak sınıflandırdığı yaklaşımına başvurmak yerinde olacaktır. Anthony Pym'e göre, yeniden çeviri, aktif ve pasif olmak üzere iki farklı amaca hizmet etmektedir: "Pasif olarak nitelenen yeniden çeviriler, bir metnin, farklı okurlar için gerçekleştirilen çevirilerdir. Aktif olarak tanımlanan yeniden çeviri metinlerde ise, hedef okur kitlesi değişmez, yapılan her yeniden çeviri, ideolojik ve sosyo-kültürel dayatmalara karşı bir meydan okuma ve mücadele aracına dönüşmektedir" (1998: 82). Sözü edilen Evrim Ağacı topluluğunda, Darwin Teorisine ilişkin içeriklerin, Pym'in deyimiyle aktif bir amaca yönelik yeniden çevrildiği gerçeği araştırmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır.

Saha çalışmasının birinci aşamasında, *Evrim Ağacı* adlı çevrimiçi bilim topluluğunun arayüzünde yeniden çeviri içeriklerine ve çevirmen uzantılarına odaklanılarak netnografik bir ön okuma gerçekleştirilmektedir. Daha sonrasında, ilgili toplulukla yeniden çeviri ağlarını kuran yazarlardan, çevirmenlerden, editörlerden ve moderatörlerden oluşan eyleyicilerle çevrimiçi söyleşiler gerçekleştirilmekte ve elde edilen veriler tematik çözümleme yöntemiyle irdelenmektedir. Bu noktada, ilgili eyleyicilere; özyaşamöykülerine, yeniden çeviri hareketleri ve tetikleyici motivasyon unsurlarına ve bu süreçte benimsedikleri yeniden çeviri stratejilerine yönelik sorular yöneltilmektedir.

O halde, ağ toplumunda gönüllü, amatör ve/veya fan olarak nitelendirilen Darwin çevirmenlerinin, katılıma, paylaşıma ve işbirliğine dayalı ağ tipi bir örgütlenme modeliyle bir araya geldikleri Evrim Ağacı platformunda yapılanmakta olan aktif nitelikli yeniden çeviri pratiklerini, yeni toplumsal hareketler ile ilişkilendirmek mümkün müdür? Bu bağlamda, Evrim Ağacı ağında Darwin'i yeniden çevirmek, sözde ve sahte bilime yönelik karşı bir duruş ve/veya bir mücadele eylemi olarak nitelendirilebilmekte midir? Ya da Darwin Teorisine ilişkin yeniden çeviri hareketlerinin, katılımcı demokrasi anlayışının, tartışma kültürünün, bilgiye serbest erişim hakkı ve sivil toplum modelinin güçlenmesinde etkin bir rol oynadığı belirtilebilmekte midir?

Tüm bu sorulara aranacak yanıtlarla birlikte, ağ toplumuna ilişkin yeni kavramlar ve yöntemler eşliğinde, Evrim Ağacı topluluğu etrafında biçimlenen Darwin Teorisine yönelik yeniden çeviri hareketleri etik ve deontolojik bir kavrayışla tartışmaya açılmaktadır. Böylelikle, ağlar kuran yeniden çeviri pratiklerinin ve -çoklu- çevirmen kimliklerinin, söz konusu olan yeni toplumsal hareketlerin örgütlenme biçimiyle kurdukları ilişkiselliğin görünür kılınması mümkün olabilmektedir.

Araştırmanın birinci bölümünde, ağ toplumuna, yeniden yapılanan eyleyicilere, pratiklerine, örgütlenme biçimlerine ve yeni medya etiğine yönelik kavramsallaştırmalar üzerinde durulmaktadır. Daha sonrasında, araştırmanın yöntemsel çerçevesini oluşturan dijital ortam (yeniden)- çeviri pratiklerine ilişkin yaklaşımlarda öne çıkan vurgu noktaları ve netnografik çözümlemenin aşamaları irdelenmektedir. En son bölümde olan netnografik saha araştırması çerçevesinde ise, Darwin çevirmenlerinin yükselen seslerine kulak verilmektedir.

2. Ağ Toplumu: Kavramlar ve yaklaşımlar

Küreselleşme hareketiyle birlikte yirmi birinci yüzyılda, internet tabanlı yeni medya ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi ve yaygınlaşması, geleneksel toplum modelinin parçalanıp, bölünmesine ve bunun sonucunda ağ tipi yeni bir toplum modelinin inşa edilmesine zemin hazırlamaktadır. Ağ toplumu, dijital toplum, enformasyon toplumu ya da kitle toplumu... Farklı kavramlar ışığında tanımlanan yeni toplum modeli, toplum ve teknoloji arasındaki etkileşimin irdelenmesine yönelik yeni soruşturma biçimlerini beraberinde getirmektedir. Ağ toplumunun kavramsal temellerini oluşturan Manuel Castells'in (2010, 2015) bu yönde tasarladığı rehber niteliğindeki kavramsal perspektif öne çıkmaktadır. Ağ toplumunda, iletişim diğer süreçler gibi ağlar etrafında örgütlenmektedir. Böylece, ağlar toplumların yeni sosyal morfolojisini oluştururken; üretim, *deneyim*,

iktidar ve *kültür* gibi dinamikleri yeniden üretmektedir. Ağlar etrafında biçimlenen toplumsal yapı son derece dinamik ve açık bir sistemdir ya da başka bir ifadeyle kendini sürekli yeniden üretmektedir. Ağ toplumlarında, geleneksel yapının aksine, iletişimsel veri akışı, bir merkezden çok yöne doğru, çok yönden çok yöne doğru, eş zamanlı ya da eş zamanlı olmayan, küresel ölçekte *etkileşimli* mesaj değişimiyle *yatay* iletişim ağları üzerinde gerçekleşmektedir (Castells, 2010: 179).

Ağ toplumunda, yeniden yapılanan eyleyiciler kimlerden oluşmaktadır? Söz konusu olan eyleyicilerin, kültürel üretim pratikleri ve örgütlenme biçimleri hangi kavramlar etrafında şekillenmektedir?

2.1. Yeniden yapılanan eyleyiciler, pratikleri ve örgütlenme biçimleri

Ağ toplumuyla birlikte, internet ağı etrafında şekillenen yeni medya ya da başka bir deyişle web 2.0 temelli iletişim ortamları, toplumsal olduğu kadar bireysel ilişki kurma biçimlerini yeniden inşa etmektedir. İnternet ağı etrafında yapılanan iletişim ortamları denildiğinde, ilk akla gelen uygulama hiç kuşkusuz sosyal medya paylaşım ağlarıdır. Yeni toplumsallaşma alanı olarak kabul gören sosyal medya ağları, bireylere ve kurumlara alternatif iletişim kurma mecraları yaratmaktadır. Bloglar, wikiler, çevrimiçi topluluklar, fotoğraf/video paylaşım siteleri, dijital oyun platformları, mikro-bloglar vb. oluşumlar sosyal ağların kapsamına girmektedir.

Ağ mantığı üzerine kurulan yeni toplumsallıklar, ürünü, üreteni, tüketeni, üretim ve tüketim biçimlerini, iletişim kanallarını ya da daha geniş bir ifadeyle tüm toplumsal ve kültürel hareketleri yeniden üretmektedir. Bu gibi sosyal medya ağları, zamandan ve mekândan bağımsız bir biçimde, kullanıcıya, farklı türdeki yeni medya içeriklerini *(yeniden)-üretme/yaratma*, arşivleme, yorumlayabilme, dolaşıma sokabilme ve tüketme fırsatı tanımaktadır (Şener, 2013: 254). Jenkins'e göre, *paylaşımcı*, *katılımcı* ve *işbirlikçi* üretim modellerini temel alan *çevrimiçi topluluklar,* ortak ilgi alanları/ beğenileri ekseninde, internet temelli iletişim ortamlarında yakınlaşan bireylerden oluşmaktadır. Çevrimiçi topluluklar, bireylerin ve kurumların, kolektif aidiyet ve dayanışma duygularını geliştirmelerini sağlayan kimlik inşa ve bilinç yükseltme yeri olarak kavramsallaştırmaktadır (2006: 5). Çevrimiçi pratikler çerçevesinde yükselen *katılımcı kültür, gönüllüler, amatörler, profesyonel-amatörler (pro-am), fanlar, dijital aktivistler ve üreten-tüketiciler* olarak nitelendirilen bireylerden oluşmaktadır (Jenkins, 2006: 135-36).

Sözü edilen eyleyiciler benimsedikleri farklı davranış biçimleriyle ve üretim pratikleriyle, toplumsal ilişki ağlarını yeniden inşa etmektedirler. Bu çerçevede, çevrimiçi ağlar kuran yeni toplumsal hareketler yeni bir *demokrasi kültürü* yaratmayı hedeflemektedir (Castells, 2015: 246). Çok sayıda merkez arasında yaşanan etkileşimin şekillendirdiği özerk iletişim ağları, resmi bir lidere ya da kontrol merkezine ve dikey örgütlenmeye ihtiyaç duymadan, içeriğin üretimini ve tüketimini mümkün kılmaktadır. Bu nedenle, yeni toplumsal hareketler *akışkan örgütlenme* biçimini ve *koreografik liderlik* anlayışını benimsemektedirler (Gerbaudo, 2012: 12).

Ağ toplumunun sunduğu fırsatlar ve tehditler karşısında, bireyin, *yeni medya etiğine* yönelik kavrayışı hangi ilkelere dayanmaktadır?

2.2. Yeni medya etiği

Ağlarda örgütlenen yeni toplumsal hareketlerle birlikte, *yeni medya etiği* kavramı gündeme taşınmaktadır. Yeni medya etiği, web 2.0 temelli iletişim ortamlarında ortaya çıkan etik sorunlar ve sorunlara yönelik farkındalık olarak ele alınmaktadır. Yeni medya etiği, internet ağında yayılan enformasyonla ilgili olarak ortaya çıkan sorunlu durumlar hakkında sistematik bir düşünce biçimi sunmaktadır (Binark ve Bayraktutan, 2013: 25-26). Görüldüğü üzere, bireysel pratiklerin önünü açan yeni medya ortamlarının kullanıcıya sunduğu fırsatların yanı sıra, bir takım tehditleri de beraberinde getirdiği aşikârdır. Bu bağlamda, *kullanıcı, mahremiyetin ve özel hayatın ihlali, kişisel verilerin korunmaması, nefret söyleminin üretilmesi, telif haklarının çiğnenmesi, içeriğin asıl kaynağının gösterilmemesi, yanıltıcı başlıklandırma* ve *veri madenciliği* gibi etik sorunsallar ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu noktada, *ortak iletişim etiğine* dayalı çok aktörlü ve çok boyutlu sorumluluk bilinciyle birlikte kullanıcıya, özdüşünümselliğe dayalı eleştirel yeni medya okuryazarlığına ilişkin bilgiler, beceriler ve yetiler kazandırılması bu yönde çözüm önerileri sunmaktadır. İçeriklerin üretiminde, dolaşımında ve tüketiminde uygulanan *serbest lisanslama, meşru kullanım* ve *bazı hakları saklıdır* gibi hukuki alternatif düzenlemelere başvurulması, yeni medya etiği kapsamındaki diğer denetim mekanizmalarını oluşturmaktadır (Binark ve Bayraktutan, 2013: 157).

3. Yöntemsel çözümleme: Dijital Ortam (yeniden)- çeviri pratikleri ve netnografi

Çevrimiçi deneyimler çerçevesinde yükselen yeni toplumsallıklar, çeviri pratiğine ve çevirmen kimliğine yönelik yeni kavramsallaştırmaların oluşmasına öncülük etmektedir. Bu bağlamda, ağ toplumunun, hem çeviri pratiği hem de çevirmen kimliği üzerindeki olası yansımaları hangi kavramlar etrafında şekillenmektedir? Çeviri eylemini kuran toplumsal ilişki ağlarını düşünmek, aslına bakılırsa kuramsal ve uygulamalı alanda, araştırmacının bakış açısını yani pozisyonunu değiştirmesini beraberinde getirmektedir. Bu şekilde, yeni toplumsallıklar etrafında üretilen internet tabanlı iletişim ağlarında öne çıkan (yeniden)- çeviri pratiklerinin ve çoklu çevirmen kimliklerinin, söz konusu olan yeni dünya düzeniyle kurdukları ilişkisellik görünür kılınabilmektedir.

3.1. Katılımcı ve paylaşımcı (yeniden)- çeviri 2.0 pratikleri

Çeviri alanındaki dijital açılımı gündeme taşıyan Deborah Folaron'ın belirttiği gibi, günümüzde, birçok disiplin, internet ve web teknolojilerinin yarattığı dönüşümleri kavrayabilmek için birbirleriyle bilgi paylaşımında bulunmaktadır. Bu nedenle, ağ toplumunu çözümleyen tüm yaklaşımlar -internet sosyolojisi, sosyal medya çalışmaları gibi, 7/24 iletişim ağlarında gerçekleşen çeviri hareketlerini ve bu ağları deneyimleyen çevirmenin davranış biçimlerini gözlemleyebilmek için yöntemsel çerçeveler sunmaktadır. Böylelikle, disiplinlerarası geçişlilik düzleminde kurulacak olan etkileşime dayalı ilişkiler sayesinde çeviri alanı dijital çağa ayak uydurabilecektir (Folaron, 2012: 6). Bu noktadan hareketle, araştırmanın ikincil kavramsal çerçevesini oluşturan dijital çeviri pratiklerini ve bununla ilişkili olan kavramsallaştırmalar üzerinde durmak yerinde olacaktır. Bu bağlamda, katılımcı ve paylaşımcı (yeniden)- çeviri hareketleri, dijital (yeniden)- çeviri toplulukları ve kullanıcı temelli (yeniden)- çeviri içeriği (O'Hagan, 2009: 116; O'Hagan, 2011: 14; O'Hagan, 2016: 941); pro-am, fan, angaje, aktivist ve gönüllü çevirmen kimlikleri (Gambier, 2012: 8-9); profesyonel olmayan çevirmenler, sivil toplum modeli,

demokratikleşme, kültürlerarası diyalog ve fırsat eşitliği (Pérez-González ve Susam-Saraeva, 2012: 152); dijital (yeniden)- çeviri pratikleri ve demokratikleşme hareketi (Demirel Bogenç, Görgüler, 2015: 146-147; Demirel Bogenç, vd., 2018: 3), gönüllü çevirmenler ve toplumsal yardımlaşma (Férnandez Costales, 2012: 115); adhokratik (yeniden)- çeviri toplulukları, akranlararası (peer-to-peer) (yeniden)- çeviri pratikleri (Pérez-González, 2010: 260) ve kitle destekli (yeniden)- çeviri (McDonough-Dolmaya, 2012: 176) gibi kavramlar araştırmanın öne çıkan dayanak noktalarını oluşturmaktadır.

3.2. Netnografik çözümleme yöntemi

Çeviri pratiğinin deneyimlendiği Evrim Ağacı topluluğuna yönelik netnografik çözümleme yöntemine başvurmak, çeviri alanını yeniden yapılandıran dijital açılımı destekler niteliktedir. Netnografi, Robert Kozinets (2006) tarafından geliştirilen niteliksel bir araştırma yöntemidir. Net ve etnografi sözcüklerinin bir araya gelmesi sonucunda oluşan netnografi kavramı, internet veya teknolojik ağ etnografisi anlamına gelmektedir. Netnografik yöntem, çözümleme öznesi olarak çevrimiçi topluluklar üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu bağlamda, netnografi, ağ üzerinde etkileşimde bulunan kullanıcıların, eylemlerine/davranışlarına yönelik içerik temelli yürütülen çözümleme çalışmalarında kullanılmaktadır. Ağ temelli içeriklerin çözümlenmesi söz konusu olduğunda, birden fazla araştırma tekniğinin bir arada kullanılması gündeme gelmektedir. Saha çalışmalarına odaklanan netnografide, katılımsız ve katılımcı gözlem, içerik, söylem ve tematik çözümleme gibi alt araştırma teknikleri öne çıkmaktadır (Kozinets, 2006: 280-281).

Araştırma konusuna geri dönülecek olunursa, "Darwini (yeniden)- çevirmek ve yazmak", "açık bilim ve Darwin", "Türkçede Darwin", "çevrimiçi topluluklar ve evrimsel biyoloji", "Darwin ve gönüllülük", "açık veri kaynakları ve Darwin", "toplumsal hareketler/sorumluluk ve Darwin" gibi belirlenen anahtar sözcükler aracılığıyla, Google'da yapılan arama sonucunda Evrim Ağacı topluluğuna ulaşılmıştır.

4. Sahanın Sesi: Evrim ağacı, Darwin'i yeniden çevirmek ve netnografik izdüşümleri

Evrim Ağacı adlı çevrimiçi açık bilim topluluğuna yönelik (yeniden)- çeviri odaklı yürütülen netnografik inceleme şu aşamalardan oluşmaktadır:

4.1. İçerik çözümlemesi

İlgili topluluğun arayüzüne yönelik *yeniden çeviri* ve *çevirmen* odaklı, pusu tekniğine başvurularak gerçekleştirilen netnografik içerik çözümlemesi, makro ve mikro olmak üzere 2 aşamadan oluşmaktadır:

- Makro düzeyde, ilgili topluluğun açılış sayfalarındaki *tanıtım*, *vizyon* ve *misyon* sekmelerinde yukarıda önemi vurgulanan ağ toplumuna ilişkin kavramsallaştırmaların izdüşümleri takip edilmektedir.
- Mikro düzeyde ise, bu defa, ilgili topluluğun arayüzünde yer alan arama motorları aracılığıyla *yeniden çeviri* içeriklerinin ve *çevirmen* kimliğinin izleri sürülmektedir. Bu bağlamda yanıt aranan sorular şunlardır: *Yeniden çeviri* içeriğini ve *çevirmen* kimliğini çevreleyen sekmeler hangi (alt)- başlıklardan oluşmaktadır? *Yeniden çeviri* içerikleri ve *çevirmen* kimliği hangi kavramlar aracılığıyla nitelendirilmektedir?

Evrim Ağacı topluluğu, temelleri Orta Doğu Teknik Üniversitesi Biyoloji ve Genetik Topluluğu tarafından atılan popüler ve akademik bilgi (yeniden)- üreten bir paylaşım ağıdır. 2010 yılında kurulan Evrim Ağacı topluluğu, çevrimiçi bir oluşum olmakla birlikte gönüllülük ilkesine dayanan açık bilim hareketidir. İlgili topluluğun kurucuları ve üyelerinin her biri üniversitelerde akademik çalışmalar yürüten, farklı bölümlerde ve sınıflarda okuyan öğrencilerden oluşmaktadır. Topluluğun birincil görevleri arasında, bilimi topluma ulaştırmak, bilimsel gerçeklerle toplumu bilgilendirmek ve popüler bilim ürünleri yaratmak gibi pratikler bulunmaktadır. Topluluk, evrim teorisine yönelik toplumsal yaşantıda karşılaşılan bilim dışı kaynakların sunduğu yanlış anlaşılmaların giderilmesi için bilimsel içerikler (yeniden)- yaratmakla birlikte, diğer dillerde üretilen içerikleri Türkçeye yeniden çevirmektedir. Topluluğun, Twitter hesabı 338.751, Facebook ağı ise 513.000 kullanıcı tarafından takip edilmektedir (https://evrimagaci.org/).

Evrimsel biyolojiye ve ilgili bilim dallarına yönelik toplumsal bilinçlendirme hareketi olan Evrim Ağacı topluluğunun benimsediği ilkeler arasında, *şahsi inançlardan ve ideolojilerden bağımsızlık, bilimin üstünlüğü, bilimin tarafsızlığı, gönüllü şeffaflık, kullanıcı haklarının korunması, bilimin somutluğu, topluluk huzurunun korunması, bilimsel yöntemin uygulanması, emeğin üstünlüğü, yapıcı eleştirinin üstünlüğü, etiğin mutlak öznelliği* ve *açık kapı* gibi vurgu noktaları öne çıkmaktadır. Topluluğun arayüzünde, *bilim ağacı, yaşam ağacı, evrimsel biyoloji, seçki, sözlük* ve *projeler* öne çıkan sekmelerden bazılarıdır (https://evrimagaci.org/).

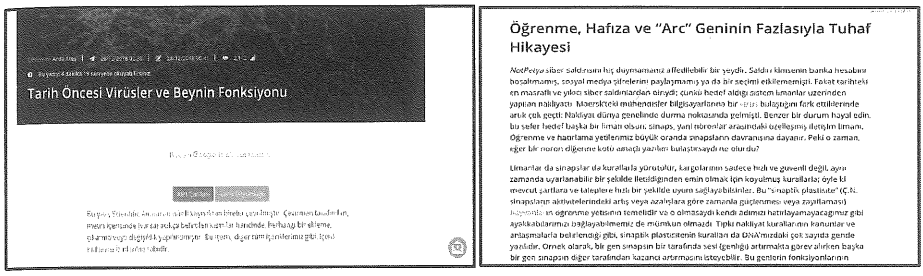
Kullanıcı türevli içerik üretimini destekleyen topluluğun arayüzünde yer alan *içerik üret* uzantısı, *çeviri kuralları, editör kuralları, yazı yayınlamak için* ve *içerik kullanım izinleri* gibi alt başlıkları kapsamaktadır. Araştırma konusu kapsamında ele alınan *çeviri kuralları* sekmesi aracılığıyla, *sabit* ve *düzenli bir çeviri ekibi* kurmayı amaçlayan topluluk, *gönüllü bilim yazarlarına* ve *çevirmenlerine* benimseyecekleri çeviri stratejilerine yönelik bilgi vermektedir. Bu çerçevede, *bize danışın, dilbilgisi kurallarına mutlaka uyun, noktalama işaretlerine dikkat, İngilizce-Türkçe geçişi* gibi sekmeler, ilgili *yazarlarla* ve *çevirmenlerle* paylaşılmaktadır (bkz. Şekil 1) (https://evrimagaci.org/ceviri-kurallari-6982).

Şekil 1: *Çeviri Kuralları* Uzantısı

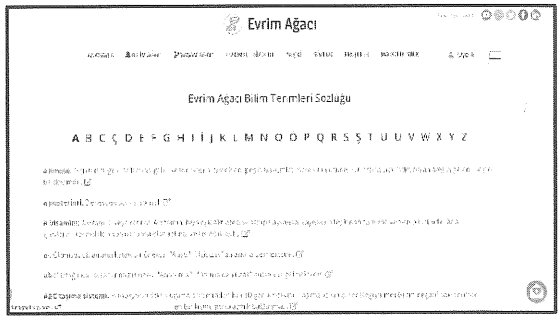
İlgili topluluğun arayüzünde yer alan *seçki* başlıklı uzantı, kullanıcının, (yeniden)-çeviri içeriklere ulaşabilmesini sağlamaktadır. Bu çerçevede, *Antropoloji, Fizik, Kimya, Biyoloji, Felsefe* vb. alt başlıklar öne çıkmaktadır. Bunlar arasından *Biyoloji* alt başlığı

seçildiğinde, *Tarih Öncesi Virüsler ve Beynin Fonksiyonu* başlıklı yeniden çeviri içeriğine erişilmektedir. Bu bağlamda, görsel verilerle desteklenen ve İngilizceden Türkçeye çevrilen içeriğin temelini oluşturan kaynak içerik uzantısı ile çevirmene ilişkin bilgiler kullanıcının bilgisine sunulmaktadır (bkz. Şekil 2) (https://evrimagaci.org/tarih-oncesi-virusler-ve-beynin-fonksiyonu-7515).

Şekil 2: *Tarih Öncesi Virüsler ve Beynin Fonksiyonu* başlıklı yeniden çeviri içeriği

Araştırma konusu kapsamında dikkat çeken bir diğer unsur ise, topluluğun hazırlayıp kullanıcının erişimine sunduğu *Evrim Ağacı Bilim Terimleri Sözlüğü* olarak adlandırılan içeriktir. Evrim biyolojisine ilişkin İngilizce terimlerin Türkçe yeniden çevirilerine bu terimce çalışmasında yer verilmektedir. Bununla birlikte, ilgili topluluğun arayüzünde *bazı sık karşılaşılan kalıp ve sözcüklerin çevirileri* başlıklı bir diğer çalışma bulunmaktadır (bkz. Şekil 3) (https://evrimagaci.org/sozluk).

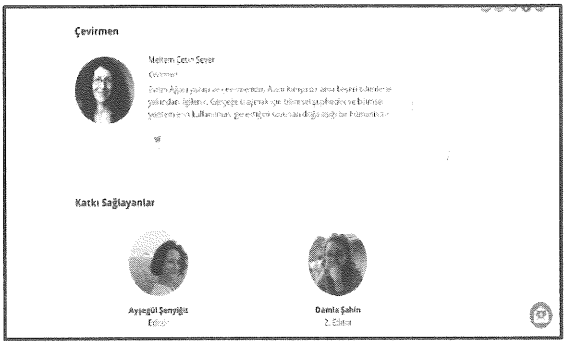
Şekil 3: *Evrim Ağacı Bilim Terimleri Sözlüğü* başlıklı içerik

Evrim Ağacı Bilim Sözlüğü'nün ardından, netnografik içerik çözümlemesi kapsamında üzerinde durulan son nokta ise ilgili topluluğun arayüzünde öne çıkan *Ekibimiz* başlıklı uzantıdır. Topluluk içerisinde yer alan gönüllü çevirmenlerin listesine arayüzde yer verilmektedir. Bu çerçevede, *1. Nesil Editörler* sekmesinin ardından *1. Nesil Yazarlar ve Çevirmenler* içeriğine ulaşılmaktadır. Çevirmenlerin, "toplumu, modern bilimden haberdar etmeyi amaçlayan bir misyon benimsedikleri ve yabancı kaynaklarda yer alan bilim haberlerini, son gelişmeleri, önemli keşif ve icatları Türkçeye *(yeniden)- çevirerek/ yazarak* aktardıkları" yönündeki vurgu arayüzde öne çıkmaktadır (bkz. Şekil 4) (https://evrimagaci.org/ekibimiz).

Şekil 4: *1. Nesil Yazarlar ve Çevirmenler* Uzantısı

Yukarıda söz edilen yazarlar ve çevirmenler başlıklı uzantı aracılığıyla, topluluk içerisinde yeniden çeviri pratiklerini deneyimleyen gönüllü yazarların ve çevirmenlerin yaşamöykülerine yönelik bilgilere erişmek mümkündür. Dijital kimlik bilgilerinin yanı sıra ilgili çevirmene ilişkin şu bilgilere yer verilmektedir: "Evrim Ağacı yazarı ve çevirmenidir. Alanı Kimya'dır ama beşeri bilimlerle yakından ilgilenir. Gerçeğe ulaşmak için bilimsel şüphecilik ve bilimsel yöntemlerin kullanılması gerektiğini savunan doğa aşığı bir hümanisttir" (bkz. Şekil 5) (https://evrimagaci.org/ekibimiz).

Şekil 5: *Çevirmen* Profili

4.2. Çevrimiçi söyleşiler

Sözü edilen çevrimiçi söyleşiler kapsamında, araştırma örneklemini oluşturan 5 çevirmene, yaşam öykülerine ilişkin ipuçları içeren bir soru yöneltilmektedir. Bu çerçevede, ilgili çevirmenlerin, eğitim, meslek ve uzmanlık alanı bilgilerine yönelik yanıtları şu şekildedir (bkz. Tablo 1):

Tablo 1: Yaşamöyküleri

Çevirmen	
T1	*"Mekatronik mühendisiyim, yazar, çevirmen, aktivist, doktora öğrencisiyim";* *"Uzmanlık alanlarım, evrimsel biyoloji ve robotik";* *"Evrim Ağacı topluluğunun kurucusu ve moderatörüyüm."*
T2	*"Biyolog, "Evrim Ağacı ve BirGün Gazetesi çevirmen grubu üyesiyim."*
T3	*"Biyolog, Evrim Ağacı çevirmeniyim, topluluk içerisinde bilim atölyeleri/konferanslar düzenliyorum, çevirmen ve aynı zamanda teknik metin yazarıyım..."*
T4	*"Öğretim görevlisiyim, topluluk içerisinde hem editör, hem çevirmen hem de yazar konumundayım..."*
T5	*"Tarih öğretmeniyim, Evrim Ağacı'nda hem çevirmenlik hem de editörlük yapıyorum..."*

Netnografik saha çalışmasının merkezinde yer alan çevirmenlerin, eğitim bilgilerine bakıldığında, *biyolog*, *uçak* ve *mekatronik mühendisi*, *nörolog*, *tarihçi* ve *akademisyen* gibi kimliklerin öne çıktığı görülmektedir. Evrim biyolojisi ve ilişkili diğer alanlar kapsamında doktora eğitimlerini sürdüren katılımcıların yanı sıra, ilgili çevirmenlerin söylemlerinde *robotik*, *eklem dokuları* ve *rejenerasyon evrimi* gibi diğer uzmanlık alanları vurgulanmaktadır. İlgili topluluklarda yeniden çeviri pratiğini deneyimleyen görüşmeciler kendilerini *çevirmen*, *yazar*, *teknik metin yazarı*, *editör* ve *evrim çalışkanı* gibi farklı kavramlar etrafında tanımlamaktadırlar.

İkinci soruya gelindiğinde, çevirmenlere, çevrimiçi ağlarda yapılanan Darwin'i yeniden çevirme hareketleri ve bu yönde benimsedikleri motivasyon unsurlarının neler olduğu sorulmaktadır. Bu başlık altında, görüşmeciler, deneyimledikleri yeniden çeviri pratiklerine ilişkin tetikleyici ve motive edici unsurları şu sözlerle dile getirmektedirler (bkz. Tablo 2):

Tablo 2: Darwin ve yeniden çeviri motivasyonları

Çevirmen	
T1	*"Bilimi ve bilimsel düşünceyi yaygınlaştırmak".*
T2	*"Türkiye'de toplumun popüler bilim algısına akademik katkı sağlamak."*
T3	*"Salt bilim üretmek, bilimsel bilgi bagajımı ve yabancı dil bilgimi insanlık yararına kullanmak."*
T4	*"Evrimi halka tanıtmak/ulaştırmak... Evrimsel biyolojinin kazandırdığı bilimsel bakış açısını geniş kitlelere yaymak. Bireysel girişimciliğin, toplumsal/kültürel dönüşümlerde büyük rolü olduğu inancındayım..."*
T5	*"Bilime gönül vermiş biriyim... Evrim Ağacı ile facebook aracılığıyla tanıştım... Yaşamın her alanında akıl, mantık ve bilimi en önde tutmak, sürekli öğrenmek, öğrendiklerini paylaşmak ve Türkçede bilimsel bilgi kaynağı oluşturmak..."*

Bu soru kapsamında elde edilen veriler, yukarıda sözü edilen ağ temelli yeniden çeviri pratikleri ve yeni toplumsal hareketler arasında kurulan ilişkiselliği görünür kılmaktadır. Çevirmenlerin bu yönde geliştirdikleri söylemlerinde, bilimi *yaygınlaştırmak, popüler bilim algısına akademik katkı sağlamak, bilgiyi insanlık yararına kullanmak, Darwin'i geniş kitlelere yaymak, akıl ve mantığı önde tutmak, gönüllü pratikler üstlenmek, bilimsel açık veri kaynağı oluşturmak, ideolojik çatışmalardan uzak durmak, barışçıl bir platform yaratmak* ve *Darwin'i kolay kullanılabilir/erişilebilir kılmak* gibi vurgu noktaları öne çıkmaktadır. Türkiye'de, ilgili çevirmenleri, evrim teorisi etrafında örgütlenen ve ağlarda yapılanan yeniden çeviri hareketlerine iten motivasyon unsurlarını, yeni toplumsal hareketlere ilişkin eylem taktikleriyle ilişkilendirmek mümkündür. Bu çerçevede, *paylaşıma, katılıma ve işbirliğine dayalı kültürel üretim pratiklerinin desteklenmesi, tutkuların/zevklerin öne çıkması, angaje, aktivist ve üreten tüketici kimliğinin oluşması ve toplumsal sorumluluk bilincinin gelişmesi* gibi ağ toplumuna ilişkin kavramlaştırmaların yansımaları, yukarıda yer verilen çevirmenlerin söylemlerinde görünürlük kazanmaktadır.

Netnografik araştırmanın son aşamasını oluşturan aşağıdaki soru kapsamında, ilgili çevirmenlerin, Darwin'i Türkçeye yeniden çevirirken uyguladıkları stratejiler çözümlenmektedir. Bu bağlamda, çevirmenler, gerek bireysel gerekse kolektif düzlemde benimsedikleri yeniden çeviri kararlarını şu kavramlar aracılığıyla açımlamaktadırlar (bkz. Tablo 3):

Tablo 3: Darwin ve yeniden çeviri stratejileri

Çevirmen	
T1	*"Evrim Ağacı'nda inisiyatife ve sorumluluğa çok önem veriyoruz. Topluluk içerisindeki hareket alanımızda, birlik ve beraberlik algısı bizim için çok önemli. Dikey, hiyerarşik bir örgütlenme modelinin aksine, yatay düzlemde bir görev paylaşımını teşvik ediyoruz... Birbirimizi yeri geldiğinde eleştirmekten çekinmiyoruz... Fakat bu akademik profesyonellik çerçevesinde yapıyoruz... Yapıcı ve öz-eleştiri yapma becerilerimizi her geçen gün geliştiriyoruz... Yeni medya ortamlarında, hem yazarın/çevirmenin hem de okurun öz-denetime dayalı yetilerinin yüksek düzeyde olması şart..."*
T2	*"Ekip içerisinde kolektif bir çalışmanın sonucunda biyoloji terimlerini içeren bir sözlükçe oluşturduk... Bu sözlükçeyi halka açık hale getirdik... Herkes özgürce eklemeler, düzenlemeler, eleştirilerini bilimsel bir kavrayışla yapabiliyor. Hem de bu şekilde sözlükçenin sürdürülebilirliği sağlanmış oluyor..."*
T3	*"İngilizce kaynakları temel alıyoruz... Türkçedeki hiçbir kaynağa güvenmiyoruz... Kullandığımız online kaynakların başında, Science Daily, Phys. org, Science ve Nature dergileri geliyor... Bir de meşhur Wikipedia var... Ama bu noktada, İngilizce olanından bahsediyorum... İngilizce olanında kolektif düzeltme mekanizmaları bilginin güvenilirliğini sağlayabiliyor... Şu da önemli, Wikipedia'yı sadece kaynağa ulaşma aracı olarak görüyoruz... Wiki. aracılığıyla akademik kaynaklara ulaşıyoruz sonrasında da onları teyit ederek Türkçede metni yeniden yazıyoruz..."*

T4	*"Ya başkalarının kullanımına açıkça izin verilmiş, ya da çeviri için yazışarak izin aldığımız metinleri çeviriyoruz... Metne eşlik eden görsel/işitsel içeriklerin de izinli olmasına özen gösteriyoruz... Yayından bir ay sonra, uygun şekilde kaynak gösterildiği takdirde çevirilerimiz diğer kullanıcıların kullanımına açılıyor, paylaşıma, dolaşıma sokulabiliyor..."*
T5	*"Topluluğun moderatörü her hafta çevrilecek metinlerin listesini üyelere gönderiyor. Kendi ilgi alanlarım doğrultusunda bir seçim yapıyorum. Topluluk tarafından belirlenen çeviri kurallarını baz olarak alıyorum. Terimlerin Türkçe karşılıklarını kullanmaya özen gösteriyorum..."*

İlgili çevirmenler, bu doğrultuda geliştirdikleri stratejilerini tanımlarken, *sürdürülebilirlik, çevrimiçi kaynaklara başvurma, kolektif düzeltme mekanizmaları yaratma, yeniden yazma, ortak çeviri kuralları belirleme, terminoloji çalışmaları yürütme, inisiyatif, sorumluluk üstlenme, birlik, beraberlik algısını güçlendirme, etkileşime dayalı iletişim ortamının desteklenmesi, yatay örgütlenme ağı kurma* ve *öz-eleştirel kavrayış benimseme* vb. kavramların altını çizmektedirler. Yukarıda, görüşmecilerin ürettikleri söylemlerde öne çıkan vurgu noktalarında, yeni toplumsal hareketler etrafında yapılanan *katılıma, paylaşıma dayalı bilgi üretim ağlarının, yatay örgütlenme şeklinin, koreografik liderlik algısının, bilginin serbest dolaşım ilkesinin, açık erişim hakkının, hukukun üstünlüğünün* ve *özerklik uzamının* izdüşümlerine rastlanmaktadır. Bunlarla birlikte, ağ toplumunda, *diyalog kültürünü yaratan demokratik değerler, bireyin özdenetime dayalı sivilleşme eğilimi* ve *ortak iletişim etiğine odaklanan eleştirel yeni medya okuryazarlığının* önemi, ilgili çevirmenlerin, evrimi yeniden çevirirken benimsedikleri stratejiler üzerinden okunabilmektedir.

5. Sonuç gözlemleri

Çeviri alanında yaşanan dijital açılım, çeviri pratiğinin ve çevirmen kimliğinin incelenmesine yönelik hem kavramsal hem de uygulamalı alanlarda, yeni bakış açılarına duyulan ihtiyacı gündeme taşımaktadır. Türkiye'de, çevrimiçi uygulamalarda yapılanan Darwin teorisine yönelik yeniden çeviri pratikleriyle, ağ temelli toplumsal hareketler arasında çok yönlü bir ilişkisellik kurulmaktadır. Böylece, açık bilim platformlarındaki yeniden çeviriler, *sözde ve sahte* bilime yönelik karşı bir duruş ve/veya bir mücadele aracı olarak nitelendirilebilmektedir. Bununla birlikte, yeniden çeviri hareketlerinin, katılımcı bir *demokrasi* anlayışının ve *sivil* bir toplum modelinin güçlenmesinde etkin bir rol oynadığı belirtilebilmektedir. Burada, vurgulanması gereken, çoklu sorumluluklar, gerçek bilimsellik ve dijital ortam yeniden çeviri hareketlerinin önemidir!

Dijital ortam farkındalığının artırılması, yeni medya okuryazarlığının disiplinler-arası/-ötesi yeni çeviri çalışmalarına girmesiyle kuşkusuz kalıcı kılınabilmektedir. Bunun için, sahadaki yeniden çeviri hareketlerinin sesini duymak ve çevrimiçi yeniden çeviri hareketleriyle, bilgi kirliliği/ideolojik yanlı çeviri pratiklerine karşı bir duruş sergilemek olmazsa olmazdır. Ayrıca, çeviri çalışmalarında hukuki boyutun ve terim

çalışmalarının önemi vurgulanmalıdır. Yenilenen her bilgi paylaşılarak sürdürülebilir kılınmalı ve özdüşünümsel-düşünümsel yeniden yazma/çeviri hareketleriyle, kuram-uygulama ilişkiselliği içinde "sahanın sesi"yle yeniden yapılandırılmalıdır. Çevrimiçi yeniden çeviri hareketleri, özellikle, bireysel bir hareketin, toplumsal dönüşümü nasıl tetikleyebileceği konusunda ve bireyin sivilleşmesi/demokratikleşmesi yönünde örnek olarak değerlendirilebilmektedir. Böylece, çok yönlü bir aktif duruştan söz edilebilmekte ve hem okur hem çevirmen açısından demokratikleşme/sivilleşme yönünde yapılanma etik ve deontolojik bir kavrayışla gerçekleşebilmektedir. Demokratik değerlere yönelik artan farkındalık, çeviri hareketleriyle, bireyin toplumsal/kültürel üretim alanına katılımını da güçlendirmektedir.

Sonuç olarak, *Evrim Ağacı* topluluğunun, Darwin teorisi etrafında yükselen yeniden çeviri pratiklerinin ve bunları deneyimleyen çevirmen kimliklerinin, ağ temelli yeni toplumsal hareketlerin dayandırıldığı katılımcı/paylaşımcı demokrasi anlayışı, bilgiye erişim hakkı, fırsat eşitliği ve sivil toplum modeli gibi değerlerin yayılımı konusunda harekete geçmeyi/geçirmeyi başardıkları ve bilimsel alanda farkındalığın artırılmasında işaret fişeği görevi üstlendikleri görülmektedir.

KAYNAKÇA

1. Binark, Mutlu, Güneş Bayraktutan, *Ayın Karanlık Yüzü: Yeni Medya ve Etik*, İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2013.
2. Brisset, Annie, "Retraduire ou le corps changeant de la connaissance. Sur l'historicité de la traduction", in Palimpsestes, 15, 2004, ss. 39-67.
3. Castells, Manuel, *The rise of the network society: The information age: Economy, society, and culture*, United Kingdom: John Wiley § Sons, 2010.
4. Castells, Manuel, *Networks of outrage and hope: Social movements in the internet age*, United Kingdom: John Wiley § Sons, 2015.
5. Darwin, Charles, *Türlerin Kökeni* (çev. Öner Ünalan), İstanbul: Evrensel Basım Yayınları, 2009.
6. Demirel Bogenç, Emine, Zeynep Görgüler, "Pratique réflexive sur la traduction collaborative en ligne en Turquie: 100% user-made translation", in *Parallèles*, 2015, ss. 137-148.
7. Demirel Bogenç, Emine, Zeynep Görgüler, Deniz Kurmel, "Traduire la science" en plein air "ou à l'ère du Web 2.0 : Exemples de Turquie", in *Hacettepe Üniversitesi Çeviribilim* ve *Uygulamaları Dergisi*, 2018, ss. 1-16.
8. Demirel Bogenç, Emine, "Çevirinin Bourdieu Sosyolojisiyle Yapılanan Yüzü, Çeviri Sosyolojisi", in *Cogito. Bourdieu Özel Sayısı Yapı Kredi Yayınları*, 76, 2014, ss. 402-416.
9. Férnandez Costales, Alberto, "Collaborative Translation Revisited: Exploring the Rationale and the Motivation for Volunteer Translation" in *Forum* (10) 1, 2012, ss. 115-142.
10. Folaron, A. Deborah, "Digitalizing Translation" in *Translation Spaces,* 2012, ss. 5-31.
11. Gerbaudo, Paolo, *Tweets and the Streets: Social Media and contemporary activism*, London: Pluto Press, 2012.
12. Heilbron, John, Gisèle Sapiro, "Outline for a sociology of translation. Current issues and future prospects", in *Benjamins Translation Library*, 74, 2008, ss. 93-107.
13. Jenkins, Henry, *Fans, Bloggers and Gamers. Exploring Participatory Culture*, New York: New York University Press, 2006.
14. Kozinets, Robert. "Click to connect: netnography and tribal advertising", in *Journal of advertising research*, 46 (3), 2006, ss. 279-288.
15. McDonough-Dolmaya, Julie, "Analyzing the crowdsourcing model and its impact on public perceptions of translation", in *The Translator*, (18) 2, 2012, ss. 167-191.

16. O'Hagan, Minako, "Evolution of user-generated translation: Fansubs, translation hacking and crowdsourcing", in *The Journal of Internationalization and Localization*, 1(1), 2009, ss. 94-121.
17. O'Hagan, Minako, "Community Translation: Translation as a social activity and its possible consequences in the advent of Web 2.0 and beyond", in *Linguistica Antverpiensia, New Series–Themes in Translation Studies,* 10, 2011, ss. 11-23.
18. O'Hagan, Minako, "Translations Massively Open Translation: Unpacking the Relationship Between Technology and Translation in the 21st Century", in *International Journal of Communication*, 10, 2016, ss. 929-946.
19. Pérez-González, Luis, "Ad-hocracies of translation activism in the blogosphere: A genealogical case study", in *Text and Context: Essays on Translation and Interpreting in Honour of Ian Mason*, 2010, ss. 259-87.
20. Pérez-González, Luis, Şebnem Susam-Saraeva, "Non-professionals translating and interpreting: Participatory and engaged perspectives", in *The Translator*, 18(2), 2012, ss. 149-165.
21. Pym, Anthony, Method in Translation History, Manchester: St. Jerome, 1998.
22. Şener, Gülüm, "Toplumsal mücadele alanı olarak sosyal medya", in *Sosyal Medya ve Ağ Toplumu 2: Kültür, Kimlik, Siyaset*, 2013, ss. 253-271.
23. ACFAS, "La révolution de la science ouverte et de l'accès libre". États des débats et des enjeux." 10/01/2017 tarihinde http://www.acfas.ca/evenements/congres/programme/81/600/49/c. adresinden erişildi.
24. Evrim Ağacı Topluluğu. 15/12/2018 tarihinde http://www.evrimagaci.org adresinden erişildi.
25. Gambier, Yves, *Traduction: Des métiers différents, un processus commun,* 2012, ss. 1-16. 15/09/2018 tarihinde http://www.hum.utu.fi/oppiaineet/ranska/opiskelijavalinta/valintakoeartikkelit adresinden erişildi.
26. İnternet Kullanıcıları İçin İnsan Hakları [Human rights for internet users], 2014. 02/09/2018 tarihinde www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/Doc/Translations/Turkish/CMRec(2014)6_TURKISH_GUIDE_HR_INTERNET_USERS_WebA5%20(2).pdf adresinden erişildi.